

Motion till riksdagen 2011/12:K293

av Peter Eriksson m.fl. (MP)

Åtgärder för ökad trovärdighet för den offentliga sektorn

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det grundlagsfästa meddelarskyddet med dess beståndsdelar även ska gälla inom offentligfinansierad verksamhet som utförs av privatägda juridiska personer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om insyn i verksamhet som utförs med offentliga medel.
3. Riksdagen tillkännager för riksdagsstyrelsen som sin mening vad som anförs i motionen om register över lobbyister vid Sveriges riksdag.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning om lobbyismen och dess effekter för demokratin i Sverige.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om karenstid för ministrar och höga statstjänstemän efter att de avslutat uppdraget.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behov av ökad kunskap innan olika sektorer i landet om vad som är mutbrott och bestickning m.m.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kommuner ska följa domstolsbeslut.

Fel! Okänt namn på

Bakgrund

Göteborg, Örebro, Norrköping, Solna, Motala, Stockholm – det är namnen på olika kommuner där det under senare tid framkommit allvarliga uppgifter om mutbrott och bestickning. Det är uppgifter om att privata företag ger kommunala tjänstemän och politiker förmåner de egentligen inte borde ha och om att förtroendevalda och tjänstemän får förmåner för att sköta sitt jobb. I Göteborg har situationen av åklagaren beskrivits bland annat så här:

Alla de som hittills är misstänkta i denna härva av korruption är män. Det är gamla trotjänare på chefsposter på kommunala förvaltningar och bolag och på andra sidan är det chefer hos leverantörer inom byggsektorn. Genomgående är de 50 plus.

– Det är män som gått ut och tar en öl tillsammans när de har kommit överens i en upphandling. Snart går de också på fotboll tillsammans, fotbollsintresset är stort i Göteborg. Det är leverantören som ordnar biljetterna. Kanske finns det en vip-loge. De blir ”Kalle” och ”Nisse” med varandra; och snart börjar man hjälpa varandra.

– Det kanske börjar med att tjänstemannen på kommunen ska bygga nytt kök och bara ber om ett gott råd. Hans vän, leverantören, kanske svarar att ”det fixar vi åt dig”. Och så är bollen i rullning.

Det är inte en särskilt positiv bild som målas upp, utan tvärtom en negativ bild som för allmänheten ger intrycket av en offentlig sektor i förfall. Bilden förstärks av processerna mot före detta chefer inom Systembolaget och om uppgifter i medier om hur beslut om stora belopp görs upp i slutna rum utan insyn. Det handlar ofta om byggande av olika stora arenor, såsom i Solna, Uppsala eller Västerås. Det finns därför enligt Miljöpartiet de grönas mening skäl att vidta ett antal åtgärder för att förändra bilden och att få fram en ny bild av en offentlig sektor, där verksamhet för miljarder kronor utförs av kompetenta medarbetare och chefer och där mutbrott och bestickning är något ytterst sällsynt. En verksamhet som följer lagen.

I denna motion presenteras ett antal förslag som vi bedömer kan öka allmänhetens förtroende för den offentliga sektorn och dess företrädare.

Behov av ökad insyn

Allt större andelar av den statligt och kommunalt finansierade verksamheten bedrivs i dag på entreprenad eller andra sätt av privata företag eller enskilda personer. När verksamheten flyttas från den offentliga sektorn till den privata sektorn förändras allmänhetens möjlighet till insyn och kontroll. Offentlighetsprincipen gäller inte längre, den kommunala eller statliga revisionen finns inte längre, och meddelarskyddet för de anställda i verksamheten finns inte längre.

Inom den kommunala verksamheten kan det handla om att stora delar av verksamheter överförs från egenregi till privat utförare genom så kallad verksamhetsövergång med bibehållen personal. Verksamheten konkurrensutsätts och utförs av ett privat företag utan att de kommunalt anställda följer med eller att staten genom regelverk anger att privat verksamhet ska få offentligt

stöd om den utförs på vissa villkor (exempelvis lagen om valfrihet inom vården eller stöd till fristående huvudmän enligt skollagen). För dessa finns regler i 3 kap. kommunallagen som dock inte ger kommuner eller deras medborgare rätt till insyn i den offentligfinansierade verksamheten.

Frågan om hur det grundlagsfästa meddelarskyddet med dess olika beståndsdelar påverkas av att en verksamhet övergår från kommunal eller statlig huvudman till privat huvudman och hur meddelarskyddet då kan säkras för berörd personal, har utretts ett flertal gånger. Ingen utredning har lett till lagstiftningsåtgärd. Senast har riksdagen vid behandling av yrkanden i frågan hänvisat till Yttrandefrihetskommittén, som nu beslutat att inte behandla frågan.

Det handlar om tusentals kommun- och statsanställda, som från en dag till en annan får ett drastiskt försämrat skydd för sin yttrandefrihet, trots att det fortfarande är skattemedel som finansierar verksamheten. Detta är djupt otillfredsställande. Mot denna bakgrund anser vi att riksdagen ska ge regeringen tillkänna att meddelarskyddet och dess beståndsdelar ska vara detsamma oavsett huvudman, så länge verksamheten finansieras av det offentliga och det i huvudsak är samma anställda som utför arbetsuppgifterna.

När verksamheten finansieras av skattemedel, men utförs av privat utförare försämras insynen i verksamheten. Offentlighetsprincipen gäller såsom angivits ovan inte längre. Inte heller har allmänheten någon annan rätt till insyn i verksamheten. Även detta är djupt otillfredsställande. Vi anser att riksdagen ska ge regeringen tillkänna vad som härvid anförs om behovet av ökad insyn i privatutförd offentligfinansierad verksamhet.

Kontroll över lobbyister

Förtroendevalda i politiska partier agerar efter politiska partiers agendor och sin egen personliga övertygelse, och emellanåt även efter samtal med företrädare för intresseorganisationer eller andra företrädare för organiserade intressen. Dessa kan vara mer eller mindre ideella, men det de har gemensamt är att syftet ofta är att påverka den förtroendevalda att agera på ett visst sätt.

Miljöpartiet bejakar förtroendevaldas möjligheter till kontakt med samhället och olika organisationer, men anser att kontakten så långt som möjligt ska präglas av tydlighet och öppenhet. Lika lite som det ska råda någon tvekan och tvivel om vem eller vilka som finansierar den politiska verksamheten, ska det råda något tvivel om vilka intressen som påverkar den. I en särskild motion utvecklar vi vår politik när det gäller insyn i partiers finansiering. I den här motionen berörs frågan om hur intresseorganisationer och deras företrädare bör hanteras.

Miljöpartiets förslag är att inrätta ett register i riksdagen över så kallade lobbyister som agerar för olika intressen gentemot riksdagsledamöter och anställda vid partikanslierna, något som också har inrättats i andra länder. I registret ska anges person, arbetsgivare och huvudsakliga inkomster av lobbyverksamhet mot riksdagspartier. Vi bedömer att detta ökar möjligheten till kontroll av hur partipolitiken påverkas och kan öka allmänhetens förtroende

Fel! Okänt namn på

för denna. Därmed stärks demokratin. Riksdagen bör därför ge riksdagsstyrelsen tillkänna vad som anförs om behov av ett register för så kallade lobbyister.

Några exakta uppgifter om hur omfattande den så kallade lobbyismen är i Sverige på olika politiska nivåer och vilka effekter denna har, finns inte. Vi anser att detta behöver utredas närmare, för att underlaget ska kunna ligga till grund för fler förslag om hur medborgarnas insyn och möjlighet till dialog med förtroendevalda ska öka, hur de så kallade lobbyisternas verksamhet ska förtydligas, redovisas och avgränsas och för att tydliggöra behov av kanaler för kommunikation med beslutsfattare med flera. Riksdagen bör därför ge regeringen tillkänna vad som anförs om behov av en utredning om den så kallade lobbyismen och dess effekter i landet.

En karenstidsutredning

Ministrar och höga tjänstemän i staten har inte sina uppdrag eller tjänster för evig tid. Efter ett tag slutar de och har då många gånger fått en ovärderlig kunskap. Det är ofta kunskap om saker många andra personer aldrig kan ha fått. Det händer då att ministrar, statssekreterare och andra höga tjänstemän efter avslutade uppdrag övergår från den statliga sektorn direkt till den privata sektorn och där arbetar med samma saker som de arbetat med tidigare.

Ett byte som beskrivits ovan kan många gånger vara av godo såväl för den privata som för den offentliga sektorn. Det kan också leda till förtroendeproblem hos allmänheten, där det upplevs som att allmänhetens företrädare går från att företräda ett allmänintresse till att företräda ett särintresse. Det kan vara ett särintresse som många gånger ger betydligt bättre betalt än det tidigare uppdraget eller den tidigare tjänsten. Situationen är med andra ord inte helt oproblematiske. Mot den bakgrunden anser vi att det bör utredas hur en karenstid ska kunna se ut eller hur andra åtgärder ska kunna vidtas, som förhindrar att uppgifter och kunskap som är väsentlig för det allmänna inte lämnas ut till privata – eventuellt motstående – intressen. Detta anser vi att riksdagen bör ge regeringen tillkänna.

Ökad kunskap för att förhindra mutbrott och bestickning

I medierna förekommer numera ofta uppgifter om att misstänkta mutbrott och bestickning ökar. Den mediala bilden är att allt fler ”skor sig” på skattemedel. Vi tror inte att detta stämmer, dels då det inte finns någon sådan statistik från Brottsförebyggande rådet, dels då det inte finns tillgängliga uppgifter om att antalet personer som fällts för dylika brott ökat. Oavsett vilket är det för oss tydligt att det i landet hos såväl förtroendevalda som privata aktörer och medborgare finns ett behov av kunskap om vad som är tillåtet respektive otillåtet interagerande mellan offentliga tjänstemän och privata aktörer. Vi bedömer att det finns ett behov av ökad kunskap inom allt från byggsektorn och andra

delar av entreprenadsektorn till vård- och omsorgsområdet, liksom hos kommun- och statsanställda. Även förtroendevaldas kunskap behöver öka.

Sveriges Kommuner och Landsting har ett särskilt ansvar för kunskapsbildning inom den kommunala sektorn och regeringen inom den statliga. Miljöpartiet anser att riksdagen bör ge regeringen tillkänna att det behövs särskilda åtgärder för att öka kunskapen om vad som är tillåtet och otillåtet agerande mellan offentliga tjänstemän och förtroendevalda å ena sidan och privata företag å andra sidan.

Kommunalt domstolstrots med mera

Det har under mycket lång tid förekommit att kommuner inte rättar sig efter domar från förvaltningsdomstolar, där domstolarna upphävt kommunernas beslut. Något tvång att göra detta finns heller inte enligt 10 kap. kommunallagen.

Regeringen har givit Statskontoret i uppdrag att undersöka i vilken mån kommuner och landsting inte rättar verkställda beslut som upphävts av domstol vid laglighetsprövning. I de fall där rättelse inte har skett ska Statskontoret undersöka skälen för detta. I uppdraget ingår också att undersöka hur reglerna i kommunallagen om verkställighet av icke lagakraftvunna beslut tillämpats vid beslut som senare upphävts av domstol.

För att öka allmänhetens förtroende för den kommunala verksamheten bör domstolstrotsen få ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Det är vår erfarenhet att ”money talks” och att olika uttalanden ofta har liten effekt. Pengar däremot spelar roll. Detta kan få kommuner att i högre grad rätta sig efter domstolsbeslut. Vi anser att ett sådant system kan skapas efter förebild av det system som finns avseende beslut och domar inom socialtjänstområdet, där förvaltningsrätterna kan utdöma sanktionsavgifter i vissa fall. Vi bedömer att detta är en åtgärd som kan öka allmänhetens förtroende för den kommunala verksamheten. Ett tillkännagivande från riksdagen till regeringen med denna innebörd begärs därför.

Stockholm den 4 oktober 2011

Peter Eriksson (MP)

Jabar Amin (MP)

Tina Ehn (MP)

Maria Ferm (MP)

Agneta Luttröpp (MP)

Agneta Börjesson (MP)

Magnus Ehrencrona (MP)

Jan Lindholm (MP)

Mats Pertoft (MP)